

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Vera Concilii Tridentini Historia

Contra falsam Petri Suauis Polani narrationem

Pallavicino, Sforza

Antverpiae, 1670

Capvt XXIII. Romanus Pontifex Nuntium ad Caesarem legat Martinum Caracciolum; cui additur Lutheri causâ Hieronymus Aleander. Vtriusque ingenium ac mores. Erasmi obices: & quid actum fuerit priùs ...

urn:nbn:de:hbz:466:1-11642

CAPVT XXIII.

1519.

Romanus Pontifex Nuntium ad Cæsarem legat Martinum Caracciolum; cui additur Lutheri causâ Hieronymus Aleander. Vtriusque ingenium ac mores. Erasmi obices: & quid actum fuerit prius in Belgio, postea Colonia.

I Lecto Cæsari Leo Nuntium misit, qui de more delatum Imperium gratularetur, vnaque de rebus publicis cum eo ageret. Potissima præ ceteris erat, vti Cæsar opprimeret insurgentis hæresis Lutheranae contagia: quod certè necessarium videbatur tam sempiternæ gregis Christiani salutis, quàm tranquillitati politicæ gubernationis, tum etiam Apostolici Principatus incolumitati. Contulit igitur hoc Nuntij munus Martino Caracciolo, Protonotario Apostolico, ex ea Caracciolæ familiæ stirpe, quæ nunc ad Auellini Principes deducta est, ob generis claritatem conspicuo, & ob munera cum laude obita, etiam in Germania. Interfuerat is haud ita multò antè Cæsareis Comitibus, Augustæ à Maximiliano celebratis, atque vt Orator Ducis Mediolanensis publicam personam gesserat in Synodo Lateranensi ab eodem Leone perfecta: inde temporibus annum de quo scribimus subsecutus, functus iam grauissimis ministeriis, & à Cæsare & à Sede Apostolica sibi iniunctis, Purpuram à Paulo Tertio accepit, simulque Legationem ad Cæsarem, ac inde demum supremam pro eo Insubriæ Præfecturam administravit.

2 Sed quoniam negotia tunc egregiè peraguntur, cum, ex documento Aristotelis, singula singulis solùm committuntur, quòd tunc rei peculiari gerendæ eligere aptissimum licet; id sanè Leo in præsentia spectauit: siquidem adiunxit Caracciolo alterum Nuntium Hieronymum Aleandrum, cui tota sollicitudo inniteretur nascentis hæresis euellendæ. Hic verò operæpretium puto, de hoc viro, qui sæpius per huius historiæ decursum nobis erit nominandus, qui que postmodum Purpurâ decoratus inter primos Legatos adlectus est ad inchoandum Concilium destinatos, pauca quædam cognoscenda lectoribus proponere. Is in Carnia natus, iam inde ab adolescentia linguarum peritiâ, eruditione tum sacrâ tum profanâ, omnique disciplinarum varietate progressus fecerat planè mirificos. Cùm autem Apostolicus Principatus, quippe sacris Literis innixus, numquam obtineatur à Principe adeo virtutis inope,

* 1. Polit.
cap. 1. &
2. Polit.
cap. 9.

L 2

vt

1519.

vt literas aliquo in pretio non habeat; Alexander VI. Aleandrum sub primam adhuc iuuentam accersiuit, vt Duci Valentino à Secretis esset. Dein, mutato consilio, eum Venetiis, vbi morabatur, in Pannoniam ad quoddam negotium transigendum ire iussit, sed infectam ægrotante Aleandro. Postea, vigesimo octauo ætatis anno, à Ludouico XII. ad Parisiensem Academiam vocatus, cum optimo stipendio ad humaniores literas profitendas. Illinc Leodium transiit in familiam Erardi à Marca, Episcopi ac Principis Leodiensis; ab eo Romam missus, ad auertendam moram à Rege Galliæ iniectam Purpuræ, ad quam Erardus aspirabat. Per eam opportunitatem perspecta est Leoni Decimo viri præstantia. Fuit is à Pontifice Romæ detentus, Erardi permisso, mutuoque vtriusque emolumento. Nam vti succedentibus annis Alexander è Germania officii suis apud Pontificem pristino Domino, viam strauit ad expectatum dignitatis gradum; itidem Aleandri cum Erardo necessitudo eum Principem inflammavit, vt contra Lutheri conatus Romanam Sedem propugnaret. Interim Alexander Iulio Cardinali Mediceo, Leonis Patrueli à Secretis fuit: mox Acciaiuolo defuncto, viro in literis præclaro, successus est in suprema procuratione Bibliothecæ Vaticanæ; quod munus in præsentia vni ex Purpuratis imponitur.

Ex hoc itaque gradu delectus est Caraccioli comes, ac Pontificis Nuntius ad Cæsarem, vt rem tanti ponderis agitare. Vt hic potissimum deligeretur, tria non solum memoratæ doctrinæ decora Leoni suafere, sed tria insuper alia; Integritas vitæ, quâ prænotabatur personam Pontificis cum dignitate gesturus & inter hostes, & inter adhuc nutantes; Studium flagrantissimum Religionis, quo causam Principis habiturus esset pro sua; & Ardor indolis, cuius in primis vsus est ad res arduas & indigas celeritatis. Et sanè incredibile est, quantâ solertiâ iniunctum negotium fuerit prosecutus. In Belgio Cæsarem nactus, nihil habuit antiquius, quàm impetrare à Carolo, vt in eius patrimonij ditionibus Lutherani libri ex præscripto diplomatis flammis vtricibus absumerentur. Eo, vt supra narrauimus, peracto, obtinuit etiam Edictum Cæsareum ad cuncta sui dominatus Regna, contra Lutheri & cuiuscumque libros in fraudem Romani Pontificis oblocuti. Illinc in Superiorem Germaniam profectus Carolus, Aquisgrani more maiorum Coronam suscepit, mox Coloniam Vbiorum substitit, tamquam in vrbe finitima Belgio, infulisque Septemviri conspicua. Ibi Alexander omnem iterum mouit lapidem, vt in ea celebri Academia,

* Quidquid narratur de Aleandro Nuntio, habetur in suis literis ad Cardinalem Iulium Mediceum, postea Clementis VII. seruatis in Bibliotheca Vaticana.

demia, ex Caroli iam Cæsaris auctoritate, ante ora summorum Germaniæ Principum par anteactis spectaculum exhiberetur. 1520

4 Aleandri conatibus vehementer obstitit Erasmus Roterodamus, ex oppido Batavorum, vnde cognomen sibi traxit. Erat hic eruditione clarus, & amicus Luthero: vitam egerat nouem annos in sacro Cœnobio inter Canonicos Regulares; postea impatiens omnis non minùs in scribendo quàm in viuendo ligaminis, siue apostatæ licentiæ, siue, quod alij affirmant, Pontificis permissu habitum exiit. Quòd autem rerum omnium scientiam affectaret, nullius perfectam obtinuit; in omnibus tamen eminere non eminentibus visus. Ferebatur singulari propensione ad restituendum Latinæ ac Græcæ literaturæ splendorem, captusque adeò est immoderatâ quâdam vetustatis obseruantia, quæ illius æui literatos inuaserat, vt repudiaret vel propria nomina hominum, familiarum, nouorumque Magistratum, substitutis in eorum locum vocibus ante quindecim & amplius sæcula iam vsitatis. Qua in re non ignorantem modò rectæ Philosophiæ præ se tulere, sed eorum etiam, quæ ex rectæ Philosophiæ legibus in eo genere tradiderant a Tullius, & b Horatius, aliique scriptores ab ipsis planè adorati. Ex hac nimietate obseruantia desumpserat sibi Philippus cognomen *Melanchthonis*, tamquam in Græco idiomate consonans proprio cognomini, quod Teutonicè *Tellus nigra* sonabat. Similiter cum adoptiuo *Erasmi* nomine fuit commutatum proprium *Gherardi*, quod apud Belgas *Desiderium* significat, itidem ac apud Græcos *Erasmus*. Ex eo vocum repudio, quæ nec elegantiam neque criticum sonarent, ortum est, vt eâ tempestate literatorum natio infensissimos gereret animos in Scholasticos, adeoque in Dominicanam familiam.

a 3. De finibus
b In arte Poëtica.

5 In Scholasticos, ob formulas loquendi barbaras ab illis vsurpatas, imò procreatas: præterea, quòd humanarum literarum studiosi suas merces extollentes, deprimentes alienas, informationem strenui Theologi eruditioni, non ratiocinationi tribuebant, eaque propter deridentes argumenta secretioris scientiæ, & quidquid Aristoteles ac S. Thomas attulere, rei summam adscribebant notitiæ linguarum Græcæ atque Hebræicæ; ex cuius notitiæ arrogantia, pro suo quisque arbitratu receptam Bibliorum editionem emendabant; eoque deueniebant audaciæ, vt Carolostadius, cum Erasmi faceret mentionem in disputatione Lipsiensi, vt tractauimus, *Principem Theologorum* appellauerit, in quorum Republica ciuis salutari vix meruisset.

1520.

In Dominicanos verò vt peculiarior, sic acerbior erat inimicitia; propterea quòd, cum Fidei Quæstorum illi munus administrarent, non rarò huiusmodi literarum sectatores vetabant sua scripta typis edere, seu quòd in iis nostra Fidei mysteria profanis vocibus antiquæ superstitionis proferebantur, seu quòd nouæ sententiæ perperamque fundatæ contra Scholæ consensum inducebantur, etiam si de Religione tractarent. Interdum è contrario contingebat (si quibusdam credimus) aliquem ex Quæstoribus, minùs peritum politicorum literarum, generatimque erga huiusmodi scriptores suspiciosum, opponere quædam parum apta illorum lucubrationibus, quæ, vt assolet apud exlex vulgi iudicium, vniuerso planè Ordini Dominicano & Scholastico existimationem detrahebant; obtendebantque speciosam excusationem que- relis ac satyris perfrictæ literatorum licentiæ.

* Habetur
id in Vita
Lutheri à
Melanch-
thone scri-
pta.

Eorum igitur cohors ad Lutherum accessit, signum libertatis at- tollentem, simul imperum in eorum aduersarios molientem: om- nium verò maximè Erasmus, tamquam magnæ auctoritatis testis apud multitudinem, quæ satis habet oculorum ad collustrandum in aliena sapientia latitudinem, non verò ad subeundam dimitien- damque altitudinem, Saxonis animum opinionemque de Luthero confirmauit. Hic enim, dum Colonia cum Cæsare versabatur, fluctuans inter hortamenta Aleandri, sedulo commonentis * non posse cum Luthero coniungi, quin seiungeretur à Christo, inter- que motus æstuantis animi excitos assiduo stabello ministrorum, il- li iugiter suadentium ne Lutherum desereret, percontatus est Erasmus, quidnam reuerà de Luthero sentiret. Quod fortasse sciscitabatur non tamquam incertus consilij, vt illud, in verum- que promptus, amplexaretur; sed tamquam comprobationis securus, vt iniusti patrociniij morsus intimos mitigaret. Erasmus verò respondit, Nihil habere quod in Lutheri doctrina, sed solum quod in mordendi licentiâ reprehenderet. Id causa fuit, quòd Saxo- telam doctrinæ persecutus, solum licentiæ Martinum commo- nuerit, quodque ille in vtraque perstiterit. Verùm vbi postea Era- smus animaduertit, quoniam opinandi libido amicam præcipita- ret, subduxit se cum ab eius amicitia, tum à sententiis, ac tandem obiit malus quidem Catholicus audiens, sed non Lutheranus.

Eo tamen tempore, de quo sermo est, summâ cum Luthero ne- cessitudine tenebatur. Idcirco non solum à principio diuulgauit, ipsius proscriptionem esse falsam, nec profectam à Romano Pontifi- ce, atque hoc quò rem tantisper protraheret, dum Cæsar re-
fessit

fectâ inde discederet; sed redargutus ab Aleandro, ipsius diplomatis autographo coram multis auctoritate præstantibus producto, ad alias technas confugit, sollicitatis per nocturnos congressus ad amici tutelam Aulicis Carolo acceptissimis, ipsiſque etiam Septemuiris. Et quò vocis efficaciam neruos adderet, clam Commentarium elaborauit, postea editum à Luthero, vbi Cæsarem hortabatur, ne Imperij sui primordia per eum seueritatis rigorem malè auspicaretur: Lutherum nec Pontificis voluntate, nec ex debita Christi Vicario clementia damnatum, sed æstu impetuque insectantium maleuolorum: nulli præter duas Academias damnationem illam probatam; aliarum quoque iudicium præstolandum: audiendum præterea Lutherum, vt efflagitabat, in publica disceptatione: salutem ante tam grauem in eum contumeliam, ipsi Erasmo non denegandum super ea re cum Aleandro colloquium. Verùm hic minùs prudenti sollicitudini existimationis suæ nauirer obstitit, quæ publicum quandoque propugnatorem à priuato lacesitum ad priuatum certamen magno Principis causæque damno propellit. Itaque respondit, ab vrgentis rei tractatione haud sibi nunc otium concedi ad aliò diuertendum; post librorum incendium se illi de congressu facturum fatis. De quo, re iam peractâ, nulla amplius Erasmo fuit cura.

9 Proposita Erasmi argumenta, decipiendis populis idonea, haud ita summi Principis Aulam commouebant, hoc est, vnam ex iis officinis, vbi eiusmodi opificia quàm exquisitè elaborantur, tam subtiliter agnoscuntur. Quamobrem frustra ibi fuit, clementiæ titulo fucare deformem incuriam, quasi ne flammis pestis fidelium reprimeretur. Commentitium illud, fuisse scilicet absque Pontificis assensu promulgatum diploma, nullam apud Cæsarem suspicionem obtinuit; quippe qui de iis quæ Romæ agebantur indubitatos nuntios à suis ministris ibi curantibus accipiebat. In dies satis etiam liquebat, in Aula Cæsaris postulationem illius moræ, idem esse, ac postulare inuolutis verbis vel perpetuam operis prætermissionem, vel extremam rei corruptionem; neque quidquam ignem prodesse gangranarum sanationi, postquam maiorem aut nobiliorum partem corporis occuparunt.

10 Erasmus interea, qui voluisset quidem nouandi licentiæ patrocinari, nec tamen iram Pontificis prouocare, nec infamiam hæretici suscipere, literas obsequentiſſimas Leoni dabat, ab eoque benignas vicissim accipiebat, quæ malè Aleandrum torquebant, quasi aduersarij existimationem hæc communirent. Sed fortasse prudent-

1520. prudentis erat consilij, hominis prauitatem dissimulare (quod fuit nomine Pontificis Aleandro significatum) tum quò ille ab aperi-
tiori adeoque nocentiori agendi licentia cohiberetur, tum quò ad
honestum receptum pons illi relinqueretur. Elusis igitur irrisisque
eius artibus, Lutheri Opera Cæsaris iussu Colonia in ignem con-
iecta, ac deinde in duabus Metropolitanis Septemuirorum Sedi-
bus, Moguntia ac Treuiris; sed utrobique durissimis offensis ob-
staculis, grauissimisque contradictionibus, Aleandri tamen ardo-
re ac dexteritate superatis. Id exemplum subsecuta sunt Halbersta-
dium, Misna, & Musenburgum; quod Lutheri literis deploratur.

Neque tamen complures deerant, qui non quasi aduersarij, sed
quasi concordia studiosi se interponentes, enixè dissuadebant hu-
iusmodi tam acerba facinora, quippe apta refricando vulnere, non
curando; neque parcebant in ea re cuiuscumque specioso argumen-
to, non solum apud Cæsaris Ministros, verum etiam apud Ponti-
ficis Nuntios: Doctrinam Lutheri nequaquam in iis pauculis exem-
plaribus in cineres redigi, iam impressam in paginis, altiusque in-
sculptam in mentibus vniuersæ ferè Germania: Rem eò progref-
sam, ut in vi spes nulla superesset, aut si qua, in vi tantummodò in-
numerabilium gladiatorum qui infinitum populum trucidarent,
non paucorum lignorum quæ pauculas chartas comburerent: De-
decere Pontificis Cæsarisque dignitatem hebes illud ludicrumque
armorum genus, quæ maculam vestibis inferant, non pectori
plagam infligant, coniunctamque cum conatu imbecillitatem
ostendant.

Verum tamen aduersæ his rationes maius momentum præse-
lere: fuitque in primis obseruatum, huiusce sententiæ auctores
omnes ad vnum fuisse Lutheri partium, eiusque opinionibus con-
taminatos; adeoque, tametsi quæstio in ancipiti fuisset, nullius
prudentiæ videbatur, consilium capere ab inimicis. Sed eadem
rationes, suâ etiam sponte suoque pondere examinata, leuiores de-
prehensæ. Etenim ea incendia non erant vana spectacula, ut hi cla-
mabant, sed grandiores veluti characteres, atque omnibus aspec-
tabiles, quamquam obrutis rudium etiam & absentium obrutibus:
in hisce verò characteribus legebatur iudicium à duobus in Chri-
stiana Republica supremæ auctoritatis arbitris concorditer exara-
tum; quod non æquè conficere potuissent scripturæ, utpote à plu-
ribus non visæ, à plerisque non intellectæ.

Nec sanè libros concremari, eorum etiam qui nec in potestate
haberi, nec asseclis spoliari possunt, inusitatum est apud summos
Princi-

Principes, tam Ecclesiasticos quàm profanos. Quòd si hoc ipsum doctrinam non euertit funditus, certè debilitat. Quà pariter ratione quicumque Principum facinorosos, si è toto terrarum Orbe nequeat exturbare, nec bonis omnibus interdicerè, non idcirco desinit in exilium pellere è sua ditione, ac bonis exuere quibus inibi fruebantur.

14 Quod autem lenitate potiùs quàm asperitate fuisset opus, mendosum sophisma erat. Conducit profectò lenitas, vt placetur quispiam, reconcilietur, eaque tribuat beneficia, quæ sibi magno detrimento futura non sint: at verò nihil confert, vt quis extremo suo malo consentiat, quale est infamia. Ad hæc mala ferè nemo nisi per vim adducitur; adeoque omnis eos adducendi spes in vi est reponenda. Iam res Lutheri eò deuenerat, vbi auctoritas Pontificia, Fidelisque Catholica salua esse non posset, nisi Lutherus à suis veneratoribus agnosceretur & hæreticus, & deceptor, & sacrilegus. At sanè id quod illi contingebat, iis pro portione contigisset, qui linguâ seu calamo ipsum publicè defendissent. Quamquam autem eam ignominiam apud mortales tolerare, fuisset iisdem verè conducibile ad æternam beatitatem consequendam; iam tamen in comperto erat, hominibus adeò perditis non esse oculos, quibus quidquam supra terram aspicerent. Quare, si remedia mordacia pro dubiis habebantur, lenientia sine dubio inutilia prænoscebantur.

CAPVT XXIV.

Instat Alexander, vt Edictum Casareum contra Lutherum promulgetur: & quæ in Aula, populisque Germania, animi fuerit affectio.

1 **H**I tamen ignes vsui quidem erant, sed non satis ad expurgandum aërem Germaniæ iam tabificum. Paucis in vrbibus accendebantur, ibique etiam vt satis essent ad simpliciores commouendos, ad corrigendos improbos non valebant. Etsi benè cesserant ad bibliopolas deterrendos, ne tam execranda volumina ipsi haberent, aliisque diuenderent; parum tamen obtinebant virium, ad eadem extrahenda è domibus potentiorum ac nobilium, quorum alij factionis gratiâ, curiositatis alij apud se retinebant. Nullum potentius occurrebat medicamentum, quàm Casaris Edictum in caput & in scripta Lutheri. Hoc enim efficit in Germania, sicuti apud veteres fulmen, vt quicumque eo tactus, horrore sit omnibus.

Pars I.

M

nibus.